

Eindrapport 2022 bestrijding Aziatische hoornaar (*Vespa Velutina Nigrithorax*)

Opdracht

De opdracht tot opsporing en neutralisatie van nesten van de Aziatische hoornaar werd door de Vlaams overheid toegewezen aan het Vlaams Bijeninstituut eind april 2022 waarna het Vlaams Bijeninstituut onmiddellijk gestart is met de werkzaamheden. Net zoals in 2021 heeft het zéér laattijdig toekennen van de opdracht aan VBI organisatorische problemen veroorzaakt.

Voor de opsporingen heeft het Vlaams Bijeninstituut een samenwerkingsovereenkomst afgesloten met de **Vespawatchers**, een groep vrijwilligers die na melding van individuen zoekacties organiseren om nesten op te sporen. Voor deze vrijwilligers werd door het VBI een verzekering burgerlijke aansprakelijkheid aangegaan. VBI heeft intussen de aanmelding van deze vrijwilligers gecentraliseerd en de opvolging van de vrijwilligers gebeurt door het expertisecentrum Aziatische hoornaar van het VBI.

De verdelgingen gebeuren door **opgeleide verdelgers** en door **opgeleide hulpverleningszones**. De toewijzing wie welke verdelging uitvoert, maakt deel uit van het contract. Hiervoor werd een transparant systeem met unieke PO-nummers geïntroduceerd waardoor de gehele keten, van melding op vespawatch.be, determinatie, toewijzing aan verdelger, verdelgingsfiche, facturatie en rapportering bestrijding op vespawatch.be, volledig gelinkt is aan elkaar door middel van een unieke referentienummer.

Het contract voorziet twee éénheidstarieven. Eén voor de opsporingen en één voor de verdelgingen. In het tarief opsporingen zijn alle kosten zoals verzekeringen en lokmiddelen inbegrepen. In het tarief verdelgingen zit de eigenlijke verdelging, de vervoersonkosten en de nazorg vervat, nazorg voor zover dit over natuurgebieden gaat. Alle kosten zoals administratieve verwerking, database enz. zitten vervat in de beide tarieven. Er wordt door het VBI gefactureerd per uitgevoerde prestatie.

Resultaten.

Opsporingen

Tijdens Q1/Q2 2022 hebben we vanuit Vlaams coördinator van vespawatchers vernomen dat er 14 opsporingen aangevat waren. De gedetailleerde lijst werd in het intermediair rapport Q1/Q2 2022 opgenomen als tabel.

Alle opsporingen worden verzameld op de Facebookpagina: Opsporing Aziatische Hoornaar Vlaanderen, waar lokale zoekers de bevindingen kunnen verzamelen in een werkmapp per gemeente

en actief kunnen opvolgen. Ze worden bijgestaan door experts van de vrijwilligersgroep vespawatchers en het expertisecentrum Aziatische hoornaar van het VBI.

Op datum van 03/10/2022 hebben we conform de afspraken in de beheersovereenkomst de Vlaams coördinator van vespawatchers gevraagd voor de cijfers van Q3 2022 te rapporteren. De nationaal coördinator liet ons per mail weten dat hij zijn functie als Vlaams coördinator op 29/08/2022 had neergelegd. Deze melding had hij geplaatst op de facebookgroep vespawatchers. Het Vlaams Bijeninstituut werd hiervan niet in kennis gesteld.

Op datum van 06/10/2022 kondigde de Vlaams coördinator op dezelfde facebookgroep dan ook het einde van de samenwerking aan tussen VBI en vespawatchers. Officieel hebben we hiervan geen melding gekregen.

Door het gebrek aan opvolging, sturing en nadien door het niet aanstellen van een vervanger vanuit de groep vespawatchers kan het VBI slechts deels voldoen aan de gevraagde rapportering door de overheid inzake de opsporingen.

Gevangen koninginnen en uitgevoerde bestrijdingen

Er werden in het voorjaar 131 koninginnen van de Aziatische hoornaar gevangen. De methode die men hiervoor voornamelijk gebruikt is wat m'n noemt 'spring trapping'. Een methode waar gebruikt wordt gemaakt van selectieve vallen speciaal ontwikkeld voor koninginnen van de Aziatische hoornaar te vangen. Deze acties zitten niet vervat in het contract met de overheid.

Wat betreft de toegewezen bestrijdingen komen we voor het werkingsjaar 2022 op een totaal aantal van **1052 nesten** waarvoor VBI een dossier heeft opgesteld.

Het opstellen van het dossier omvat de toewijzing van de verdelger, administratieve opvolging van de verdelging (verdelgingsfiches en rapportering op vespawatch.be), alsook de facturering, Btw-aangiften en andere gemaakte onkosten voor de verwerking van de dossiers.

Daarboven mag je nog 50 nesten rekenen die door de melder van het nest zelf werden weggenomen. Voor deze nesten heeft het VBI geen verdelgingsdossier opgesteld maar wel de opvolging en de administratieve afhandeling gedaan. Dit valt ook buiten het contract met de overheid.

De geconsolideerde lijst tot 31/10/2022 werd overgemaakt aan de departementen omgeving (ANB) en Landbouw & Visserij.

Deze lijst is uiteraard gebaseerd op de databank (bestrijdersmodule) van het platform www.vespawatch.be onder beheer van het Instituut voor Natuur- & Bosonderzoek (INBO) welke als referentie dient voor het opstarten van een bestrijdingsdossier.

Activiteiten VBI buiten Contract

Informereren:

Het Vlaams Bijeninstituut heeft zeer actief de Vlaamse bevolking trachten te informeren. Deze informatiecampagne werd opgesplitst in 4 sectoren:

1. Via pers. Alle persagentschappen in Vlaanderen werden regelmatig geïnformeerd over de bestrijding. Alle berichten werden door het agentschap Belga opgenomen en ook effectief verspreid.
2. Via gemeentebesturen. Alle Vlaamse gemeenten werden aangeschreven. Vele gemeenten namen de informatie over in hun plaatselijke tijdschriften, websites en sociale media. Milieuraden en schepencolleges werden op hun vraag bezocht en er werden presentaties gegeven.
3. Via de groendiensten. Een opleiding is uitgewerkt voor de groendiensten van steden en gemeenten. Die zit in een beginfase. Slechts enkele groendiensten werden bezocht.
4. Via infomomenten. Op vraag van gemeentebesturen werden voordrachten gegeven aan de plaatselijke bevolking.

De informatie werd ook verder verspreid via imkerverenigingen en ander vormen van verenigingsleven. Ook de Vespawatchers hielpen mee aan het verspreiden van informatie.

Effect van de VBI-informatiecampagnes in de verschillende media.

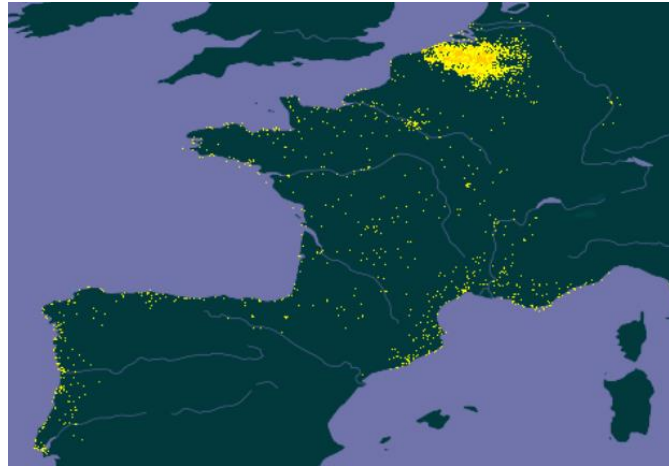
Het Vlaams Bijeninstituut heeft een campagne gevoerd via verschillende media. Dit alles op onbezoldigde basis.

VRT, VTM, lokale televisiezenders, kranten, weekbladen en sociale media gingen bijzonder gretig in op de aangebrachte informatie.

Via de Big data kunnen we een effect bekijken van deze inspanningen ten aanzien van andere regio's in Europa.

De getoonde kaart geeft een weergave van de locaties van meldingen door burgers aangaande de aanwezigheid van de Aziatische hoornaar (bewezen meldingen) en dit enkel voor het jaar 2022.

We merken dat Vlaanderen hier bijzonder goed scoort.

Informatie campagne via VBI-videoclips via sociale media en website.

Het Vlaams Bijeninstituut heeft een aantal **videoclips** online gezet aangaande de Aziatische hoornaar.

Merendeel zijn bedoeld voor de ruime bevolking; enkele zijn specifiek voor imkers.

Deze video's werden in 2022 veel bekeken.

(periode weergegeven telling: van 1 januari 2022 of start releasedatum video tot 31 oktober).

In volgorde van aantal views:

- Hoe herken je een Aziatische hoornaar: 18900
- Instructievideo hoe melden op Vespawatch: 10200 keer bekeken.
- Het gebruik van de selectieve val: 4620
- Op zoek naar het nest: 3600
- Effect van de AH op een bijenkolonie: 2300
- Op pad met de Vespawatchers: 1500 keer bekeken.
- Verdelging op grote hoogte: 1020
- Nachtactiviteit ja dan neen: 700

Betrekken:

Gezien de imker niet de enige benadeelde is door de aanwezigheid van de exoot, werd samenwerking gezocht met andere betrokkenen.

Bij het overleg van het contract werd het probleem van de natuurgebieden aangekaart. In deze gebieden zou er te weinig gemonitord worden naar nesten van de Aziatische hoornaar. Het VBI heeft in 2021 een samenwerkingsovereenkomst getekend met **Hubertus Vereniging Vlaanderen** waarin het melden van nesten vervat zit. Op die manier hebben we 935.000 hectare natuurgebied in Vlaanderen kunnen betrekken. De conservators van de wildbeheereenheden doen mee in het initiatief. Voor het jaar 2022 werd deze samenwerking verdergezet.

Ook de fruittelers ondervinden schade door de Aziatische hoornaar. De klachten bij buitenlandse fruittelers zijn groot. Om de fruittelers in Vlaanderen te betrekken werd een samenwerking aangegaan met het **Proefcentrum Fruitteelt**.

De vereniging **VELT** dat vele hobbytuinders onder hun leden heeft, is ook ingeschakeld.

Met de **hulpverleningszones** (brandweer) zijn initiatieven lopende om alle zones in de toekomst over opgeleid personeel te laten beschikken. Dit is nu niet het geval. Ook vele zones hebben nog geen geschikte middelen om te kunnen verdelgen.

Verder heeft het expertisecentrum Aziatische hoornaar in het voorjaar van 2022 opnieuw de **#kijkinuwkot** gelanceerd. Een campagne gericht naar de bevolking om op zoek te gaan naar embryonesten rondom hun woning.

Het Vlaams Bijeninstituut was eveneens aanwezig op de beurs **Country-life** welke doorging van 15/04/2022 t/m 18/04/2022 te Boom. Alsook op de startdag van de **'week van de bij'** te Nijlen. Op beide dagen waren experts aanwezig die de bevolking sensibiliseerden over de aanwezigheid van de Aziatische hoornaar.

Opleiden:

Het Vlaams Bijeninstituut is een erkend opleidingscentrum en geeft opleidingen aan professionele verdelgers. Deze opleidingen zijn betalend voor de verdelgers en zonder kosten voor de overheid. In 2021 werden 34 verdelgers in Vlaanderen opgeleid die het erkend attest van verdelger Aziatische hoornaar bekomen hebben.

Er werden in 2022 in totaal 4 opleidingssessies voorzien georganiseerd door het VBI vormingscentrum waarbij we gezamenlijk meer dan 60 nieuwe bestrijders voor de Aziatische hoornaar hebben kunnen opleiden. Een broodnodig aantal nieuwe bestrijders die nodig gaan zijn voor de bestrijdingen komende jaren. De website van het Vlaams Bijeninstituut (www.vlaamsbijeninstituut.be) werd tevens voorzien van een webshop link zodat kandidaat verdelgers zich op een eenvoudige manier kunnen inschrijven.

In het voorjaar van 2023 zal het VBI verschillende hulpverleningszones bijstaan tijdens de opleiding van de brandweerlieden inzake Aziatische hoornaars – Herkennen en opsporen, maar ook bestrijden.

Verder heeft het expertisecentrum Aziatische hoornaar in het jaar 2022 in totaal 16 voordrachten gegeven aan imkersverenigingen aan het herkennen en opsporen van de Aziatische hoornaar. Ook Nederland is vragende partij voor de expertise. Er werd 1 voordracht gegeven voor de Nederlandse bijenhoudersvereniging (NBV) en er staat een nieuwe opleiding ingepland voorjaar 2023.

Ook andere bestuursleden en kernmedewerkers van het VBI hebben op verschillende locaties vormingen gegeven aan Steden & gemeentes (groendiensten) & imkerverenigingen.

Onderzoeken:

Het Vlaams Bijeninstituut is in contact met de universiteit van Tours, afdeling IRBI 'Institut de Recherche sur la Biologie de l'Insecte', om nieuwe kennis uit te wisselen. De exoot is in 2004 binnengebracht in Frankrijk en deze universiteit voert ter plaatse wetenschappelijk onderzoek uit.

Effecten op onze leefomgeving.

Effect van de aanwezigheid van de Aziatische hoornaar op bijen.

Verleden jaar kregen wij zeer sporadisch melding door een imker over het verlies van bijenvolkeren. De gemelde verliezen kwamen enkel voor in de Westhoek.

Dit jaar zijn er verschillende meldingen binnen gekomen van massale aanvallen van Aziatische hoornaars aan de bijenkasten. De eerste volledige predaties van bijenvolkeren zijn een feit.

Enkele imkers hebben de indicatie gegeven te zullen stoppen met imkeren.

Het effect van de predatie van de Aziatische hoornaar op solitaire bijen is nog niet onderzocht maar we mogen er van uit gaan dat deze lokaal zeer groot kan zijn.

Wij bevelen de onderzoeksinstellingen aan om hier onderzoek op te starten.

Effect op de publieke veiligheid

Dat de Aziatische hoornaar een bedreiging vormt voor de biodiversiteit is gekend. In 2022 hebben we ook de eerste echte effecten gemerkt inzake publieke veiligheid.

Zo hebben we dit jaar meldingen ontvangen van 4 ernstige steekincidenten. Eén van deze incidenten heeft geleid tot een tijdelijke hospitalisatie van het slachtoffer. Deze incidenten zijn steeds terug te vinden in de context waarbij mensen onwetend de nesten verstoren van de Aziatische hoornaar.

Ook bij één van de zoekacties werden we geconfronteerd met een steekincident. Dit omdat de zoekers niet oordeelkundig hun zoekactie uitvoerden. Opleiding kan hier de oplossing zijn.

De komende jaren zullen deze steekincidenten in aantal nog stijgen. Een logisch gevolg dat de risico's groter worden daar de densiteit van nesten en de aanwezigheid van de soort in onze streek toeneemt.

Aanbevelingen VBI inzake het opsporen en bestrijden.

Informereren bevolking via clips / aankoop zendtijd

Het is overduidelijk dat de verdelging van embryonale en primaire nesten het meest bijdraagt tot het succes van de bestrijding.

- Dergelijke nesten hebben geen risico op uitbreiding van de soort,
- Bestrijding is eenvoudig en niet duur,
- Primaire nesten zijn zeer gevaarlijk voor de bewoners en groenwerkers wanneer ze zich in gebouwen of struiken bevinden.

Het Vlaams Bijeninstituut heeft de overheid geadviseerd om enkele clips uit te zenden op de nationale zenders op de cruciale periodes. Dit om de brede bevolking te informeren over de locaties en tijdstippen van de nieuwe nesten, het risico en wat te doen.

Vespawatch.be

De site biedt enkel de burger de mogelijkheid om een melding door te geven. De melder verkrijgt hierna onvoldoende informatie over wat er met zijn melding wel of niet werd gedaan.

Omdat de site onvoldoende voorziet in het verder informeren van de melder verkrijgt het VBI hieromtrent dan ook heel wat oproepen van melders die de status van een bestrijden willen nagaan.

De verdelgers van hun kant hekelen dan weer het feit dat er dubbel werk ontstaat door deze systematiek van melden ; er dient administratief 2 keer dezelfde data ingegeven te worden op zowel de verdelgingsfiche als in de bestrijdersmodule op Vespawatch.be

De site is niet gebruiksvriendelijk te noemen inzake statistiek. Door gebruik te maken van 2 databases binnen de huidige manier van werken en die niet met elkaar communiceren wordt statistische analyse enorm bemoeilijkt.

Het is een monnikenwerk om de data van de twee separate databases onderling te vergelijken. Dat input in het ene systeem met het andere telkens manueel dient vergeleken te worden (elke verdelgung = een aparte verdelgingsfiche) kost enorm veel tijd en kent risico's inzake vergissingen die op hun beurt aanleiding kunnen geven tot discussie.

Het Vlaams Bijeninstituut duidt op de noodzaak om over een allesomvattend meldingsplatform te kunnen beschikken.

Opsporingen door middel van radiotelemetrie

Dit jaar werden in Vlaanderen de eerste succesvolle testen gedaan door INBO waarbij er zenders werden gebruikt voor het opsporen van nesten. Ook de provincie Nederlands Limburg is hierin voor ten opzichte van de rest.

Gelet op het aantal nesten dit jaar en wat redelijkerwijze mag worden verwacht inzake de evolutie in toename van het aantal nesten in Vlaanderen is buiten de wiekpotmethode (Jerseymethode), die heel veel vraagt van vrijwilligers om met lokpotten nesten te gaan zoeken, mogelijk een tweede methodiek nodig. Dit voor de nesten waarbij de eerste zoekmethode faalt in die zin dat bij ernstige en aantoonbaar werken rond de Jersey methode binnen een redelijke termijn de nest niet kon worden gevonden.

Technologie kan zeker een hulpmiddel zijn.

Een mogelijke oplossing ligt in het inzetten van radiotelemetrie waarbij een zender wordt aangebracht op een Aziatische hoornaar en door middel van een ontvanger en antenne de nest door opgeleide zoekers kan worden opgespoord.

Het grote struikelblok betreft de aankoop van de zenders die zonder transport, BTW & invoerkosten momenteel ongeveer €270/stuk kosten. Het is voor ons onmogelijk om binnen de huidige budgetten structureel hiermee aan de slag te gaan. Eens geactiveerd gaat een zender slechts 5-7 dagen mee voordat de batterij leeg is.

In de toekomst kan na verder onderzoek nagedacht worden over het oprichten van een gespecialiseerd team speurders uitgerust met trackingapparatuur die zouden kunnen ingezet worden om op een korte termijn zeer gericht in een gebied nesten op te sporen.

Administratieve belasting voor de erkende bestrijders

Momenteel voeren de bestrijders van de Aziatische hoornaar dubbel werk uit omdat ze zowel een verdelgingsfiche dienen aan te leveren alsook de bestrijdersmodule moeten aanvullen op vespawatch.be. Beide omvatten dezelfde data en zijn consulteerbaar voor de beheerders en auditeurs. Dit resulteert in een extra administratieve workload van 20-30min extra per nest.

Dit dubbel werk kan vermeden worden.

Een globale App waarbij opsporing, toewijzing, verdelging en administratieve verwerking kan plaats vinden is volgens het Vlaams Bijeninstituut een haalbare kaart.

Nesten op grote hoogte (+30m)

Probleemstelling: Op aangeven van enkele verdelgers is het niet mogelijk om nesten van de Aziatische Hoornaar boven de 30 meter te vernietigen. In andere gevallen is gebleken dat het niet mogelijk was om met een hoogwerker of met een ladderwagen ter plaatse te komen. Dit omdat het terrein niet toegankelijk was of omdat de bodemgesteldheid (te zacht, te modderig ...) het niet toe liet.

Verdelgers maken gebruik van een lans met op de punt een "holle naald". Deze holle naald is verbonden met een holle leiding uit kunststof. Langs deze leiding zal onder druk gif gespoten worden wanneer met de holle naald het nest is aangeprikt, zodat de gif in het nest verspreid wordt. Deze lans bestaat uit stukken "buis" die in elkaar schuiven en fixeren (telescopisch) zodat de lans van op de begane grond tot aan het AH nest reikt. Theoretisch kan de lans verlengd worden tot 36m. Toch geven verschillende verdelgers aan dat boven de 30m de lans uit evenwicht geraakt en niet meer te hanteren is.

Een oplossing kan erin bestaan een team van boomklimmers / touwtechniekers samen te stellen met verdelgers. De klimmers maken het touwwerk en de veiligheden klaar. Eens dit klaar is, kan een verdelger op hoogte gebracht worden waarbij de verdelger met een kortere, hanteerbare lans, het nest kan aan prikken en verdelgen.

Het Vlaams Bijeninstituut stelt dan ook voor een vast professioneel team op te richten die de onbereikbare nesten kunnen vernietigen en verwijderen. Dit team dient aan alle in de sector geldende veiligheidsnormen te voldoen. Er werd door het VBI reeds succesvol testen uitgevoerd met een dergelijk samengesteld team.

Informatief:

Workload

Er werden door de vrijwilligers van het Vlaams Bijeninstituut in 2022 (tot 31 oktober) **1710 uren** besteedt aan het contract. Gezien nog vele facturen ons zullen bereiken, zal dit nog vermeerderen.

Ondanks het hoger aantal nesten betekent dit cijfer dat lager ligt dan 2021 een verhoging van de efficiëntie binnen onze diensten.

Gezien een verschuiving naar meer administratief werk wordt overwogen hiervoor een parttime werknemer aan te werven.

Verdeling nesten per provincie

